

‘Met de komst van de otter kreeg het hele gebied een geweldige impuls’

Hugh Jansman, ecooloog

07.07.

02 Op 7 juli 2002 werden de eerste otters uitgezet in de Overijsselse Weerribben.

Made by Alterra, 2000-2010

‘Het was een enorm circus’, vertelt Hugh Jansman. ‘Allemaal pers en camera’s, de bobo’s in een boot en ook de staatssecretaris van LNV was erbij. Van tevoren hadden we het gras gemaaid, we maakten ons zorgen of niemand gebeten zou worden, en ik herinner me dat ik op het laatste moment nog uit mijn broek scheurde.’

door Maartje Kouwen

Jansman blikt terug op het moment dat hij de eerste vijf otters uitzette in de Overijsselse Weerribben. ‘Er waren zoveel no-go-momenten aan vooraf gegaan en toen was daar de go, een echte go. We hadden alle hoop dat het goed zou gaan, maar toch ook twijfels: ‘wat als ...’. Echt zenuwachtig was ik niet, we draaiden puur op adrenaline. En daar stonden we dan, met onze kisten. De schotten gingen omhoog en een kopje kwam naar buiten, toch weer terug en even later kwam er voorzichtig weer een neusje om de hoek. Prachtig om te zien. Een memorabel moment. De otter terug in de Nederlandse natuur en wij als Alterra hebben daar mede aan bijgedragen.’ Aan de herintroductie gingen jarenlange voorbereidingen vooraf. In 1988 stierf de otter uit, door versnippering van zijn leefgebied, verkeer en pcb’s in het milieu. ‘Vanaf toen is hard gewerkt aan herstel van zijn leefgebieden en de waterkwaliteit. Alle provincies wilden de otter terug; er is om gevochten. Uiteindelijk is de keus gevallen op de kop van

Overijssel en Zuidwest-Friesland, vanwege de aaneengesloten gebieden.’

Van de internationale natuurbeschermingsorganisatie IUCN mag herintroductie alleen plaatsvinden als de soort niet zelfstandig terug kan keren in het oorspronkelijke leefgebied. Dat was in Nederland niet helemaal het geval. ‘De otter zou hier op termijn ook zelfstandig terug kunnen komen, maar er is nauwelijks uitwisseling met andere gebieden. Er is toch gekozen voor herintroductie omdat de druk op de ruimte in Nederland enorm hoog is. Als je een gebied wilt behouden, dan moet daar een goede reden toe zijn. Dat er over een x-aantal jaren misschien otters aan komen lopen, is voor beleidsmakers niet genoeg. Daarnaast was de mens verantwoordelijk voor zijn verdwijning. Hiermee kregen we de kans om de otter terug te brengen.’ Bij dit project ging het niet alleen om de otter, maar om het gehele laagveenmoeras. ‘Daarin leven bijvoorbeeld ook de groene glazenmaker, de roerdomp en de grote vuurvlieder, met daarnaast allerlei soorten planten. Dit is het grootste laagveenmoeras in Noordwest-Europa, met een paar honderd Rode-Lijstsoorten. Kijk, alleen voor de otter hadden we dit misschien niet hoeven doen; die komt waarschijnlijk vanzelf wel. Maar dat gebied, dat is zo bijzonder. Met de komst van de otter kreeg het hele gebied een geweldige impuls.’

Niet iedereen bekeek het project vanuit die optiek. Er was

Wanneperveen,
Nationaal Park
Weerribben-Wieden
31.12.2008

52

veel kritiek, onder andere op de leefomgeving waaraan de otters werden blootgesteld. 'Als je de verkeerssituatie bekijkt, gelooft niemand dat het kan, maar toch lukt het. Ook wat pcb's betreft laten de otters zelf al zien dat het geen issue is. We weten dat er pcb's in het water zitten, maar die vormen pas een probleem als de vetreserves worden aangesproken. Voor deze otters is er eten in overvloed.'

De eerste uitgezette otters waren drie wilde exemplaren en twee uit gevangenschap. Ook daarover ontstond veel discussie. 'Bij herintroductie is het belangrijk voldoende dieren uit te zetten. Je kunt niet af en toe een dier uitzetten, je

moet direct een hele groep voorhanden hebben. Vanuit het fokprogramma bleek dat niet haalbaar, dan kregen we er hoogstens enkele per jaar. Oorspronkelijk wilden we alleen werken met wildvang. Het idee was dat die het beter zou doen, maar dat blijkt niet altijd zo te zijn. Wilde dieren hebben last van imprint. Sommige oudere dieren liepen binnen een maand weg, op zoek naar hun vroegere leefgebied. Enkele dieren uit opvangcentra werden van tevoren getest in een buitenren met een vijver, om te onderzoeken of ze zelfstandig vis konden vangen. Inmiddels kunnen we concluderen dat wildvang en dieren uit gevangenschap gelijke

53

Nationaal Park
Weerribben-
Wieden
23.01.2007

kansen hebben. De otters doen het ontzettend goed en de voortplanting is hoog.'

Toch zou Jansman graag zien dat er aanvullende maatregelen genomen worden om de otter te beschermen. 'Verkeer is nog steeds de belangrijkste doodsoorzaak van de otter, vooral onder mannetjes omdat die rond gaan zwerven, op zoek naar een partner en een territorium. In sommige gebieden wordt 120 kilometer per uur gereden; elke zes seconde komt er een auto langs. Als je in belangrijke natuurgebieden niet harder dan zestig kilometer per uur mag rijden, scheelt dat de automobilist misschien een of twee minuten, maar voor de natuur levert het veel winst op.'

Ook zou er jaarrond meer dekking langs waterwegen moeten zijn voor de otter. 'Dat hoeft helemaal niet ingewikkeld te zijn. In de winter halen waterschappen de oevers leeg. Maar otters hebben juist een schuilplaats nodig, anders moeten ze wegen oversteken. Otters hebben veel baat bij wat ruigte die is blijven staan.' Bij bruggen moeten droge oversteekplekken komen. 'Mensen denken altijd dat otters wel door het water gaan, maar dat doen ze niet. Als er geen droge passage is onder een brug, dan steken ze toch de weg over.' Een van de redenen waarom landelijke maatregelen nog ontbreken is de wetgeving. 'Op de IUCN-lijst staat de otter nog steeds als uitgestorven. Hij moet eerst in Brussel worden aangemeld als inheemse soort, voor er maatregelen genomen worden.' Daarnaast is de verspreiding van de otter in dat opzicht een probleem. 'In natuurgebieden kunnen we bijvoorbeeld duidelijke afspraken maken met vissers over het gebruik van fuiken. Ze plaatsen een zogeheten stop grid in de fuik, waardoor otters er niet in kunnen zwemmen. Maar de otters verspreiden zich veel verder dan verwacht. Ze zitten nu zelfs al in Doesburg, waar we de vissers tot niets kunnen verplichten. Ik denk dat er pas actie komt als er een foto van een verzopen otter in de krant staat.'

Bij het herintroductieproject verlopen meer dingen niet helemaal volgens plan. In plaats van de beoogde uitzetting van veertig genetisch verschillende otters in vijf jaar tijd, zijn dat er nu 31 geworden in zeven jaar tijd. Daarnaast is er een genetische reductie van ongeveer vijftig procent. 'In 2006 heeft een mannetje alle vrouwtjes gedekt. We kennen de problemen van inteelt van de veehouderij. Hoe dat hier uit gaat pakken moet nog blijken. Ingrijpen doen we vooralsnog niet; je moet voorzichtig zijn met de maakbaarheid van de natuur. Maar ik zal niet ontkennen dat het uitvallen van zo'n dominant mannetje een juichmoment bij ons teweegbrengt.'

De effecten van bijvoorbeeld inteelt en andere ontwikkelingen in de populatie worden onderzocht met non-invasieve

faecologie, Jansmans grote trots. 'We hebben een complexe techniek ontwikkeld waarbij we DNA van otters kunnen aantonen in uitwerpselen. Daardoor weten we alles van de populatie, zonder dat we otters hoeven te vangen: wie een dochter is van wie en welke otter waar gevestigd is. We kennen ze bijna allemaal. Elk jaar komt er meer informatie, als een olievlek breidt dat zich uit. Dat is uniek aan dit project. Uit die gegevens komen fascinerende dingen. De ecologie van de otter is waanzinnig interessant. Er ligt een schat aan data, daar kun je geweldige dingen mee doen. Helaas hebben wij daar weinig tijd voor. Het leefgebied is groter, de populatie is verdubbeld en door inteelt hebben we meer merkers nodig om individuen te identificeren, wat betekent dat we meer labwerk hebben. En ondertussen is het budget gehalveerd. Sinds 2008 kunnen we de populatie slechts nog basaal monitoren.'

Met zware vorst trekt Jansman er wel op uit om te controleren of het goed gaat met de otters. 'Ik maakte me de eerste winter vreselijk zorgen. Het vroom hard en ik was bang dat ze van de honger zouden omkomen. Er lag nog maar een dun laagje ijs, maar toch waagde ik een paar stappen. Opeens zag ik peddelsporen van otters op het ijs. Toen wist ik dat het goed zat. In mijn beleving is glijden op ijs een teken van plezier. Dat ze het naar hun zin hadden was voor mij een hoogtepunt. Dat blijft je bij.'

